Pamiętajmy o Rodłakach. Setna rocznica powołania Związku Polaków w Niemczech

Miasto

18.02.2022 g. 10:00

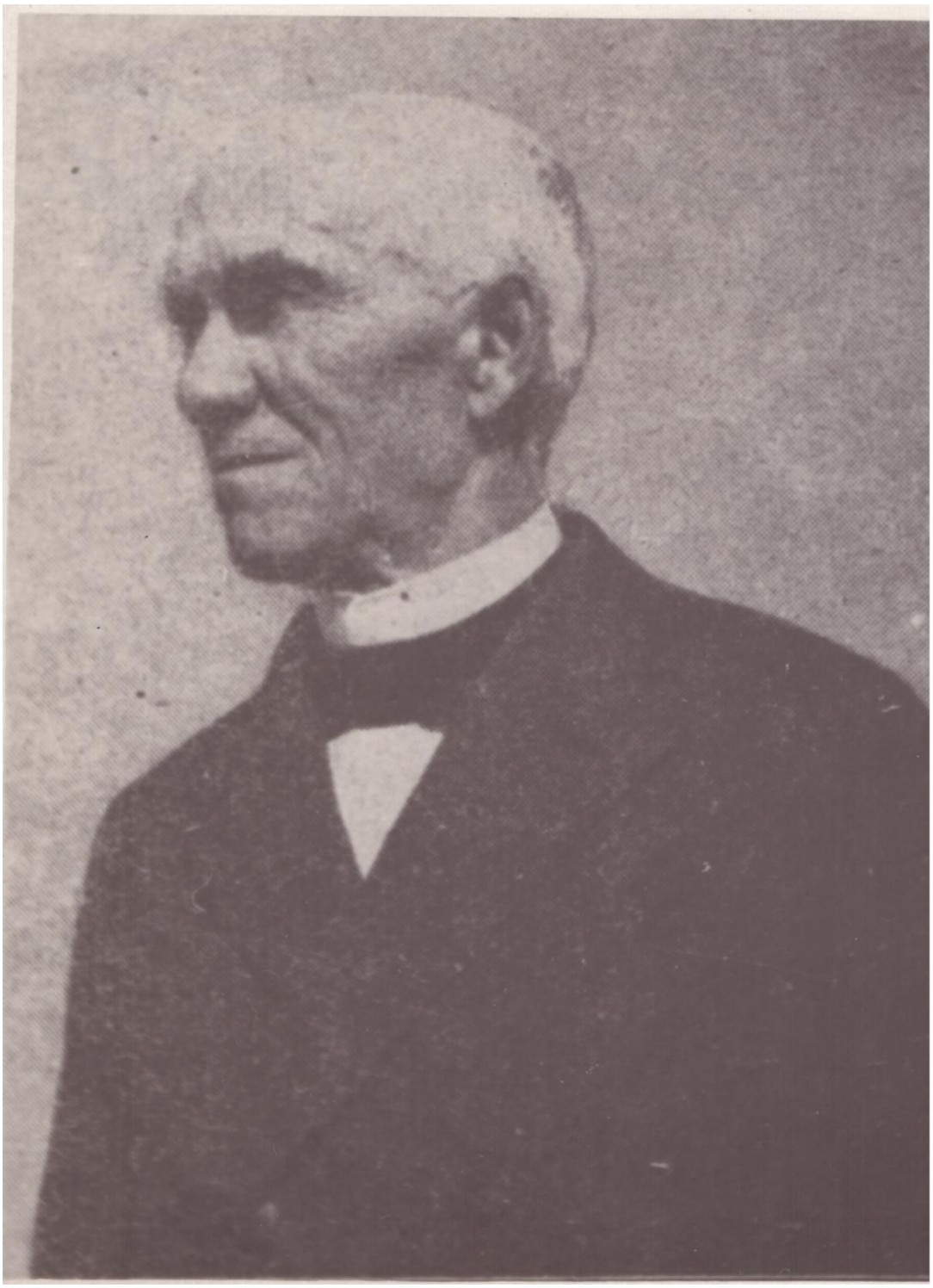
W tym roku obchodzić będziemy setną rocznice powołania do życia Związku Polaków w Niemczech, a także 99. rocznicę powstania I Dzielnicy

tegoż związku z siedzibą w Opolu. Obchody rocznicowe w Opolu zaplanowano w dniu 20 lutego.

Na mównicy Jan Wawrzynek - działacz ZPwN

Do połączenia organizacji polonijnych w Związek Polaków w Niemczech (ZPwN) doszło 27 sierpnia 1922 roku. Jednak dopiero w grudniu tegoż roku udało się formalnie zakończyć proces jednoczenia. Na czele związku stanął Stanisław Sierakowski z Prus Wschodnich. W początkowym okresie powstały struktury terenowe nazwane Dzielnicami Związku. Dzielnica I miała swoja siedzibę w Opolu (powstała w lutym 1923 roku), Dzielnica II w Berlinie, Dzielnica III w Bochum, a Dzielnica IV w Olsztynie. Później powstały kolejne dwie: Dzielnica V w Złotowie (1923) i Dzielnica VI w Wiedniu (po Anschlussie Austrii w 1938). Ważną częścią składową ZPwN był Związek Polek zrzeszający najaktywniejsze działaczki społeczne.

Franciszek Myśliwiec prezes Dzielnicy I ZPwN

Praca u podstaw

Organizacja prowadziła szeroką działalność, której celem było utrzymanie kultury i rodzimego języka wśród Polaków mieszkających w Niemczech. W tym celu organizowano stałe kursy nauki i doskonalenia języka polskiego, biblioteki i punkty czytelnicze, świetlice oraz kółka śpiewacze i zespoły teatralne. Wydawano liczne gazety i książki. Jednocześnie prowadzono kursy rolnicze i inne formy kształcenia i podnoszenia kwalifikacji, a także poradnie zawodowe. Związek i jego działacze prowadzili szkoły polskie publiczne i prywatne, a nawet przedszkola oraz bursy. Wydawano liczne gazety, a w ramach „samoobrony gospodarczej” tworzono spółdzielnie i banki. W ramach i przy pomocy ZPwN działały również liczne kluby sportowe i gimnastyczne.

Wychowanie młodzieży

Związek szczególną wagę przykładał do działań skierowanych do młodzieży. Dzięki udzielonemu patronatowi doszło do porozumienia w środowiskach harcerskich w Niemczech i powstania najpierw Związku Harcerzy Polskich w Niemczech (1926), a potem Związku Harcerstwa Polskiego w Niemczech (1927). Z inicjatywy Związku w 1924 roku doszło do sformalizowania współpracy działających w Niemczech mniejszości narodowych. Związki i stowarzyszenia Polaków, Duńczyków, Fryzów oraz Serbów Łużyckich (po 1927 dołączyli jeszcze Litwini) stworzyły Związek Mniejszości Narodowych w Niemczech (Verband der nationalen Minderheiten in Deutschland), na czele którego stanął ówczesny prezes ZPwN Stanisław Sierakowski.

W obliczu nazizmu

Po przejęciu przez Adolfa Hitlera władzy w Niemczech, Związek stał się zakładnikiem polityki nazistów wobec Polski, która pełna była niejednoznaczności i niekonsekwencji. Z jednej strony nastąpiła próba porozumienia z Polską, dzięki czemu nie doszło do rozwiązania ZPwN, ale do rezygnacji i wyjazdu do Polski zmuszony został prezes Sierakowski. Zastąpił go ks. Bolesław Domański. Próbowano narzucić Związkowi stosowanie nazistowskich symboli, na co odpowiedzią był wybieg zaproponowany przez dr. Jana Kaczmarka, aby stworzyć znak związany z Polską i polskością, a jednocześnie graficznie do zaakceptowania przez władze rodzącej się III Rzeszy. Znak będący graficznym odwzorowaniem biegu Wisły z zaznaczonym Krakowem, a jednocześnie wyglądający jak pół zmodyfikowanej swastyki,

zaprojektowała Janina Kłopocka. Natomiast nazwa powstałego symbolu tj. „Rodło”, to zaproponowany przez Edmunda Osmańczyka zbitka wyrazów „rodzina (ród)” i „godło”. Wkrótce przywódcy Hitlerjugend zażądali włączenia Związku Harcerstwa Polskiego w Niemczech do ich organizacji, proponując autonomię, co spotkało się z odmową harcerzy. Pomimo gróźb przeplatanych jeszcze trzykrotnymi propozycjami współpracy, do wybuchu wojny ZHP w Niemczech pozostał nieugięty, choć wiązało się to z zakazem noszenia mundurów harcerskich, lilijki z Rodłem oraz używania biało-czerwonych barw (1937). Mnożyły się też szykany wobec kierownictwa organizacji.

Wybuch wojny światowej

Kilkanaście miesięcy przed wybuchem II wojny światowej miało miejsce wydarzenie, które stanowiło podsumowanie dotychczasowej działalności. Dało one podstawy do działania w zbliżającej się trudnej przyszłości. 6 marca 1938 r. w Berlinie miał miejsce I Kongres Związku Polaków w Niemczech. Najważniejszym na przyszłość dokonaniem Kongresu, w którym uczestniczyło 5 tysięcy delegatów, było uchwalenie pięciu „Prawd Polaka”. Przykazania: „Jesteśmy Polakami”, „Wiara ojców naszych jest wiarą naszych dzieci”, „Polak Polakowi bratem”, „Co dzień Polak Narodowi służy” oraz „Polska Matką naszą – nie wolno mówić o Matce źle” wryły się głęboko w serca Polaków mieszkających w Niemczech. Wkrótce bowiem miały nadejść konsekwencje zaangażowania w prace Związku.

PRAWDY POLAKÓW SPOD ZNAKU RODŁA

1. JESTEŚMY POLAKAMI
2. WIARA OJCÓW NASZYCH JEST WIARĄ NASZYCH DZIECI
3. POLAK POLAKOWI BRATEM!
4. CO DZIEŃ POLAK NARODOWI SŁUŻY
5. POLSKA MATKĄ NASZĄ – NIE WOLNO MÓWIĆ O MATCE ŹLE!

Smutny koniec organizacji

Wielu działaczy po delegalizacji Związku Polaków w Niemczech zostało aresztowanych i osadzonych w obozach koncentracyjnych. Do Buchenwaldu trafili Stefan Szczepaniak, który po śmierci w kwietniu 1939 roku ks. Bolesława Domańskiego objął obowiązki prezesa ZPwN. Do tego samego obozu trafił Józef Kachel, Naczelnik Związku Harcerstwa Polskiego w Niemczech (1935-1939). Inny harcerz Leon Powolny, ps. „Dobrzyński” konspirował w ramach Związku Walki Zbrojnej. w 1943 roku został aresztowany i stracony w więzieniu w Brandenburgu, zaś Stanisław Sierakowski, pierwszy prezes organizacji, został zamordowany po napaści III Rzeszy na Polskę w październiku 1939 r. Dodatkową, dotkliwą karą za działalność w organizacji była branka do wojska niemieckiego dorosłych dzieci działaczy, a także pozbawienie współmałżonków środków do życia.

Dr Bartosz Jan Kuświk
Tytuł, śródtytuły i skróty – redakcja
Zdjęcia: Instytut Śląski w Opolu

Artykuł pochodzi z lutowego magazynu "Opole i Kropka": **www.opole.pl/dla-mieszkanca/aktualnosc/siegnij-po-najnowszy-numer-opole-i-kropka**

Dane kontaktowe
Wydział Kultury, Promocji i Komunikacji Społecznej

Tagi
Związek Polaków w Niemczech
Opole i kropka